

ISLAM – WYZWANIE DLA MUZUŁMANÓW, WYZWANIE DLA EUROPEJCZYKÓW, WYZWANIE DLA ŚWIATA?

Na inne kultury i religie patrzymy najczęściej przez pryzmat własnej tradycji kulturowo-religijnej. Co najwyżej ogląd ten wzbogacamy przez dodanie elementów folklorystyczno-kulinarno-muzyczny-klimatycznych. Do tych wyobrażeń odwołuje się też najczęściej przekaz medialny. Taki ogląd innych kultur dotyczy również islamu, jako religii i jako kultury na jej bazie wyrosłej.

Redakcja „Karto-Teki Gdańskiej” bieżący numer pisma postanowiła, w głównej mierze, poświęcić problematyce islamu. Doszliśmy do wniosku, że doniosłość zagadnienia i jego wpływ na to, co dzieje się na świecie wymagają pogłębienia znajomości podstaw oraz tradycji tej wielkiej religii bliskowschodniej i wyrosłej w powiązaniu z nią kultury.

Poznać kulturę islamu, uchwycić jej specyfikę. A w rezultacie poznać muzułmanów. Poznać poprzez zrozumienie ich świata, jednak innego niż nasz

Z tego powodu do wypowiedzenia się na łamach aktualnego numeru „Karto-Teki Gdańskiej” zaprosiliśmy kilku wybitnych znawców problematyki bliskowschodniej. Są

to Marcin Grodzki, profesor arabistyki i islamistyki na Uniwersytecie Warszawskim, Gunnar Heinsohn, profesor emeritus uniwersytetu w Bremie, a obecnie wykładowca w Akademii Obrony NATO w Rzymie oraz Zbigniew Landowski arabista, adiunkt w katedrze historii najnowszej Uniwersytetu Gdańskiego. Teksty Autorzy napisali w oparciu o aktualnie prowadzone przez siebie projekty naukowe.

I tak, Marcin Grodzki pisze o badaniach nad genezą Koranu. Zauważa, że bardzo niewiele wiemy o środowisku, formie i języku w jakim powstawał Koran. Nie wiemy ani z jakiego kręgu kulturowo-religijnego się wywodzi, ani do kogo pierwotnie był adresowany. Nie wiemy też, w jakim zakresie bazował na wcześniejszych tekstach i w jakiej formie pierwotnie był rozpowszechniany.

Marcin Grodzki zauważa, że dysponujemy współcześnie bardzo niewielką ilością tekstów z pierwszych wieków rozwoju islamu. Braki te dotyczą zarówno kręgu arabsko-muzułmańskiego, jak i kultur sąsiednich, takich jak grecka, łacińska, syryjska, koptyjska, armeńska, egipska i perska.

Badania nad początkami islamu prowadzone są głównie w krajach Zachodu. Znakomicie z nimi obeznany autor zauważa, że pewna poznawcza nieufność wobec piśmiennictwa dotyczącego początków islamu wynika z tego, że jest ono ideologicznie zabarwione. Dużo w nim religijnej apologetyki, a niewiele – możliwego do weryfikacji – materiału naukowego. W swoim artykule Marcin Grodzki pisze o coraz szerzej prowadzonych, głównie przez zachodnich uczonych, badaniach islamu w zakresie archeologii, językoznawstwa, religioznawstwa, historii i historiografii. Przedstawia oparte o ich wyniki różne teorie dotyczące genezy islamu.

Zbigniew Landowski z kolei postanowił przyjrzeć się świętym miejscom islamu. Jest ich wiele. Jedne, takie jak np. An-Nadżaf, Al-Kufa, czy Kom, są związane z poszczególnymi odłamami islamu. Ale istnieją i takie, które są wspólne wszystkim muzułmanom. Najważniejsze z nich to Mekka, Medyna i Jerozolima. I im właśnie uważnie przygląda się Autor, chcąc określić jakie są korzenie przekonania o ich świętości w ujęciu nauki Zachodu.

Gunnar Heinsohn, twórca pojęcia „index wojny”, bada islam od strony demograficznej. Interesuje go dynamika przyrostu naturalnego w krajach europejskich oraz w państwach islamskich, a szczególnie arabskich. Uzyskane wyniki porównuje z rezultatami badań innych kręgów kulturowych. Zastanawia się, jaki wpływ na postawy współczesnych wyznawców islamu mają treści pomieszczone w Koranie, a jakie, dziedziczone po przodkach obyczaje. Opisuje też, pod kątem demografii, współczesne stosunki europejsko-muzułmańskie. I szkicuje jak mogą one wyglądać w bliższej i dalszej przyszłości.

Przedstawiona tu problematyka nie wyczerpuje oczywiście bogactwa i złożoności religii i kultury islamskiej. Dotyka ledwie kilku ważnych zagadnień. Świadomość niepełności skłania nas do tego, by do tej kultury i religii wracać jeszcze w następnych numerach pisma.

Niniejszy blok tematyczny dopełnia recenzja pióra profesor Katarzyny Pachniak. Dotyczy ona książki *Panteon sceptyków. Przegląd współczesnych teorii naukowych poświęconych genezie islamu*. Autorka w sposób wnikliwy i kompetentny pisze o dokonanej przez Marcina Grodzkiego próbie opisanie i porównania współczesnych koncepcji początków islamu. Dostrzega pionierskość monografii oraz erudycję i warsztat badawczy jej Autora.

Ponadto w bieżącym numerze, obok artykułów związanych z głównym tematem numeru, zamieściliśmy również inne teksty związane ze stałymi działaniami naszego półrocznika. I tak interesujący tekst poświęcony zagadnieniom epistemologii u Ludwika Wittgensteina znajduje się w dziale Varia. Jego Autorka podejmuje się próby przedstawienia, pojawiającej się w ramach późnej filozofii Wittgensteina, problematyki widzenia aspektu. Wykazuje, w jaki sposób, poprzez analizę nieporozumień nagromadzonych wokół pojęcia widzenia-jako, Wittgenstein odsłania przed czytelnikiem obraz postrzegania, skłaniający do wniosku, że jest ono nierozzerwalnie powiązane z wiedzą pojęciową postrzegającego podmiotu. Podstawą do wyciągnięcia takiego wniosku jest dla Autorki „analiza uwag Wittgensteina, w których rozważa on dwa tradycyjne stanowiska w kwestii natury percepcji, przy czym punktem wyjścia jest tu opis gry językowej z czasownikiem «widzieć-jako»”.

W dziale Polskie Archiwum Humanistyczne zamieściliśmy biografię i kompletną bibliografię profesor Ireny Szumilewicz-Lachman. Profesor Szumilewicz była filozofem nauki i wykładała na wyższych uczelniach w Gdańsku. Została z nich relegowana w 1968 roku, a w 1979 roku na stałe wyemigrowała do Londynu i tam też zmarła. Szczegółowo o jej losach i dorobku naukowym piszą profesor Władysław Krajewski oraz wnuczka, doktor Ewa Szumilewicz.

W dziale Recenzje i Polemiki znalazły się trzy recenzje. Pierwszą z nich jest wspomniana już prezentacja, napisanej przez Marcina Grodzkiego książki o islamie. Jej autorką jest warszawska arabistka Katarzyna Pachniak. Z kolei Maria Urbańska-Bożek w swojej recenzji omawia trzy, wydane ostatnio, książki Jeana Améry'ego. Ten ciekawy

żydowsko-belgijski pisarz i myśliciel, dopiero niedawno został odkryty przez polskie wydawnictwa. Trzecia recenzja, autorstwa Michała Wróblewskiego, omawia powstały pod redakcją Henryka Machonia, *Przewodnik po Jungu*.

Numer zamykają dwa sprawozdania z konferencji. Pierwsze, autorstwa Katarzyny Bogdanowicz, dotyczy trzeciej już edycji konferencji poświęconych wzajemnym związkom religii i cywilizacji. Tegoroczna, jesienna konferencja, zbudowana była na pytaniu o przyszłość chrześcijaństwa w cywilizacji Zachodu. Drugie sprawozdanie dotyczy konferencji nawiązującej do tematyki poprzedniego numeru „Karto-Teki Gdańskiej”. Małgorzata Obrycka napisała o obradach, słupskiej konferencji poświęconej sporom o rolę aksjologii we współczesnych badaniach edukacyjnych i społecznych.